

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 1727; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 548, 817.

Опубл. дж.: Списки иерархов и настоятелей монастырей Российской Церкви / сост. П. М. Строев. – СПб., 1877. – Стлб. 153, 615; Катанский А. Л. Воспоминания старого профессора // ХЧ. – 1914. – № 1. – С. 74–76; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 102–104, 112–113.

Літ.: Историческое и археологическое описание Московского ставропигиального первоклассного Симонова монастыря / под ред. И. Ф. Токмакова. – Вып. II. – М., 1896. – С. 121; Тихов А. И. Нижегородская духовная семинария в 1840–1851 гг. // Нижегородские Ев. – 1902. – № 21. – Ч. неофиц. – С. 730–741; № 22. – Ч. неофиц. – С. 782–789; № 23. – Ч. неофиц. – С. 843–848; № 24. – Ч. неофиц. – С. 900–909; 1903. – № 1. – Ч. неофиц. – С. 9–22; № 2. – Ч. неофиц. – С. 66–79; № 3. – Ч. неофиц. – С. 112–125; № 4. – Ч. неофиц. – С. 153–159; № 5. – Ч. неофиц. – С. 189–197; № 6. – Ч. неофиц. – С. 230–238; № 7. – Ч. неофиц. – С. 268–276; № 8. – Ч. неофиц. – С. 310–318; № 10. – Ч. неофиц. – С. 385–393; № 11. – Ч. неофиц. – С. 415–423; № 12. – Ч. неофиц. – С. 442–449; № 13. – Ч. неофиц. – С. 471–482; № 14. – Ч. неофиц. – С. 514–523; № 15. – Ч. неофиц. – С. 548–554; № 16. – Ч. неофиц. – С. 594–602; № 17. – Ч. неофиц. – С. 623–626; *Він же*. Краткая памятная историческая записка Нижегородской духовной семинарии // Там само. – 1905. – № 2. – Ч. неофиц. – С. 78–85; Московский некрополь : в 3 т. / сост. В. И. Саитов, Б. Л. Модзалевский. – Т. I (А–И). – М., 1907. – С. 45.

М. Л. Ткачук

АПОЛЛОС (БЕЛЯЄВ Іван Георгійович/Єгорович) [рос. Аполлос (Беляев Иван Георгиевич/Егорович) (11[23].04.1812–27.11 [09.12].1885), архієпископ РПЦ, випускник КДА – церк. діяч, педагог, історик Церкви.

Нар., за даними, наведеними в семінарському атестаті, у с. Ставрово Владимирського пов. (за ін. відомостями – у с. Волохово Олександрівського пов.) Владимирської губ. (нині – Владимирської обл., РФ) у сім'ї священника. Навчався у Владимирській ДС (1828–35) та КДА (1835–39), яку закінчив зі ступ. старшого канд. богослов'я і правом на присудження магістерського ступ. після двох років бездоганної служби в духовно-училищному відомстві (ухвала Св. Синоду від 31.12.1839). У студентські роки прийняв чернецтво (постриг звершено єпископом Інокентієм (Борисовим) 25.09.1838).

Аполлос
(Беляев)

Після закінчення КДА рукопокладений у сан ієромонаха (01.08.1839) і призначений викладачем церк. історії Орловської ДС (29.09.1839), однак невдовзі переведений на посаду викладача Св. Письма і біблійної історії Тверської ДС, яку обійняв у листопаді 1839.

З 27.08.1841 – викладач богослов. дисциплін Владимирської ДС. Після отримання диплома магістра богослов'я і словесних наук (ухвала Св. Синоду від 09–26.03.1842) переведений на посаду професора. Певний час (13.02.1845–06.03.1846) виконував обов'язки інспектора. З 22.05.1845 зарахований до складу соборних ієромонахів КПЛ.

У 1847–54 служив у Астраханській ДС на посадах інспектора і професора по класу Св. Письма (з 31.10.1847); ректора і професора богослов. наук (з 21.02.1854). Одночасно був настоятелем астраханських Йоано-Предтеченського (з 20.08.1849; у сані ігумена – з 29.08.1849; у сані архімандрита – з 09.11.1851) та Спасо-Преображенського (з 21.02.1854) чол. монастирів. Входив до складу Астраханської духовної консисторії та губернського попечительства над тюрмами; виконував функції благочинного монастирів Астраханської єпархії.

26.10.1856 переведений на посаду ректора Псковської ДС та призначений настоятелем Псково-Печерського Свято-Успенського

чол. монастиря (пobl. м. Печори, нині – Псковської обл., РФ). Як член Псковської духовної консисторії опікувався монастирями Псковської єпархії на посаді благочинного.

21.01.1864 призначений єпископом Староруським, вікарієм Новгородської єпархії (чин хіротонії звершено у С.-Петербур. Ісаакієвському соборі 16.02.1864). Очолював Новгородський губернський училищний ком-т. Опікувався поліпшенням умов служіння нижчого духовенства. Підготував «Соображення по вопросу об улучшении быта городского и сельского духовенства Новгородской епархии».

Питаннями забезпечення правосл. духовенства займався і на посаді єпископа Ладозького, вікарія С.-Петербур. єпархії (з 22.02.1866), очолюючи відповідне губернське присутствіє. Був головою єпархіального Історико-стат. ком-ту.

13.12.1866 переведений на каф-ру єпископа В'ятського та Слободського. З 14.10.1868 – настоятель Слободського Хрестовоздвиженського монастиря (у м. Слободське pobl. м. В'ятки; нині – райцентр у Кіровській обл. РФ). Упродовж понад 18-річного архієрейського служіння у В'ятській єпархії залишав її межі лише на час відрядження до С.-Петербурга для участі у роботі Св. Синоду (15.06.1879–11.05.1880).

Очолюючи В'ятську єпархію, приділяв значну увагу матеріальному забезпеченню та реформуванню навч. процесу В'ятської ДС, створенню й облаштуванню церковно-парафіяльних шкіл, розбудові місцевого жін. єпархіального уч-ща. У 1867–74 був головою В'ятського губернського училищного ком-ту. Опікувався утриманням у належному стані храмів, будівництвом нових церков і обителів. У 1870 підтримав ініціативу місцевого духовенства щодо облаштування у В'ятському кафедральному Свято-Троїцькому соборі печерної церкви в ім'я Всіх Київ. Святих, яку освятив 18.05.1871. Ініціював будівництво Свято-Троїцького храму у

Слободському Хрестовоздвиженському монастирі та кам'яного корпусу гуртожитку для учнів 2-класної монастирської школи. Постійно дбав про підвищення матеріального забезпечення й піднесення культ. рівня духовенства. Ініціював створення при В'ятському кафедральному соборі єпархіальної б-ки. Як член-покровитель Правосл. місіонерського тов-ва і голова його В'ятського ком-ту опікувався місіонерською діяльністю в середовищі марійців-язичників; з метою піднесення ефективності цієї діяльності спрямував на розгляд Св. Синоду пропозиції щодо рукопокладення у священний сан етнічних марійців. Систематично займався благодійницькою діяльністю. Був членом і почесним членом багатьох опікунств і благодійних тов-в (зокрема Тов-ва опіки над пораненими і хворими воїнами, Марійського попечительства над сліпими, Тов-ва допомоги нужденним учням В'ятської гімназії тощо). Виявивши себе здібним адміністратором і високоморальною людиною, мав повагу в'ятських вірян і духовенства.

20.04.1880 піднесений до сану архієпископа. Упродовж багаторічного духовного служіння був відзначений численними церк. і держ. нагородами, у т. ч. орденами Св. Анни 1-го ступ. (1872) і Св. Володимира 2-го ступ. (1877). Був обраний почесним членом багатьох тов-в – зокрема Імп. Правосл. Палестинського Тов-ва та Богоявленського братства при КДА (1882).

Через тяжку і тривалу хворобу ніг змушений був звернутися до Св. Синоду із проханням звільнити його від керівництва єпархією і залишити на спочинку у Слободському Хрестовоздвиженському монастирі, яке було задоволено 07.06.1885.

Помер на 74-му році життя. Був похований 01.12.1885 у власноручно облаштованому склепі у Свято-Троїцькій церкві Слободського Хрестовоздвиженського монастиря поруч із матір'ю – схиігуменею Марією. За рад. часів усипальницю було сплюндровано. 07.09.1997 останки А. та його матері пе-

репоховано біля цвинтарної Свято-Троїцької церкви м. Слободського.

Творчий доробок А. у царині історії Церкви представлено описами низки відомих монастирів Астраханської та Псковської єпархій. Укладені на підставі вивчення переважно арх. джерел, вони витримали по кілька видань і не втратили наук. значущості донині. Значну частину праць А. становлять «слова», повчання, промови релігійно-морального змісту й тематики, опубліковані, здебільшого, в астраханський, псковський та в'ятський періоди його життя і діяльності як окремими виданнями, так і в церк. періодиці – зокрема в ж-лах «Христианское чтение» и «Вятские епархиальные ведомости».

Осн. тв.: Описание Астраханского Иоанно-Предтеченского мужского заштатного монастыря. – Астрахань, 1851. – [2], 39 с.; Описание Астраханского Благовещенского женского третьеклассного монастыря. – Астрахань, 1852. – 50 с.; 2-е изд. – Астрахань, 1910. – 41 с.; Описание Астраханского (что за городом) Покровоболдинского мужского заштатного монастыря. – Астрахань, 1852. – 38 с.; Размышления нравственно-назидательные. – Псков, 1857. – 31 с.; Слова на церковные праздники. – Псков, 1857. – 57 с.; Псково-Печерский монастырь. – СПб., 1860. – [2], VI, 140 с.; Псково-Печерского монастыря иеросхимонах отец Лазарь // Странник. – 1862. – № 8. – С. 377–386; Пастырские наставления. – СПб., 1867. – 157, [3] с.; Слова и речи его преосвященства, преосвященнейшего Аполлоса, епископа Вятского и Слободского, к пастве вятской. – Вятка, 1869. – [2], IV, 261, [2] с.; Первоклассный Псково-Печерский монастырь. – Остров, 1893. – [6], III, 176 с.; Описание астраханских монастырей: Иоанно-Предтеченского и Покрово-Болдинского мужских и Благовещенского женского, составленное архимандритом Аполлосом: с биограф. авт. – Астрахань, 1909. – [2], VI, IV–X, 87 с.; Св. преподобный Лазарь прозорливый // К свету. – 1993. – № 7–8. – С. 36–38.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. XIII. – №№ 2270, 2455, 3029–3032, 4061, 5125; Ф. 175. – № 1182; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 1034, 1422; РГИА. – Ф. 796. – Оп. 160. – Д. 1661.

Опубл. дж.: Указ Святейшего Синода от 21 декабря 1866 года за № 3583 о бытии викарию С.-Петербургской епархии епископу Ладожскому Аполлосу епископом Вятским // Вятские Ев. – 1867. – № 2. – Отд. офиц. – С. 13–15; Архиепископ Вятский Аполлос // Вятские ГВ. – 1882. – № 57 (17 июля). – С. 3; Прощание вятского духовенства с высокопреосвященнейшим архиепископом Аполлосом // Вятские Ев. – 1885. – № 14. – Отд. неофиц. – С. 410–412; Адрес вятского духовенства и вятских духовных учебных за-

ведений высокопреосвященнейшему архиепископу Аполлосу // Там само. – С. 412–419; [Макарий (Миролюбов), еп.]. Слово при погребении высокопреосвященнейшего Аполлоса, бывшего архиепископа Вятского и Слободского // Там само. – № 24. – Отд. неофиц. – С. 666–671; Из завещания преосвященного архиепископа Аполлоса // Там само. – С. 677; Погребение преосвященнейшего архиепископа Аполлоса // Там само. – С. 678–680; Извлечение из послужного списка преосвященнейшего архиепископа Аполлоса // Там само. – С. 681–683; Некролог преосвященного Аполлоса // Астраханские Ев. – 1885. – № 24. – Отд. неофиц. – С. 417; Три письма Аполлоса, архиепископа Вятского (в бытность его инспектором Астраханской духовной семинарии) к Иннокентию, архиепископу Херсонскому / публ. Н. И. Барсова // ЦВ. – 1885. – № 50. – С. 859–860; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 257, 265, 286–296, 311, 400.

Літ.: Языков Д. Д. Обзор жизни и трудов покойных русских писателей. – Вып. 5. – СПб., 1889. – С. 19–20; Колосов В. И. История Тверской духовной семинарии. – Тверь, 1889. – С. 415–416; Аполлос, архиепископ Вятский // РБС. – Т. II: Алексинский – Бестужев-Рюмин. – СПб., 1900. – С. 237; Лебедев М. К истории Псковской духовной семинарии // Псковские Ев. – 1909. – № 10. – Ч. неофиц. – С. 187–188; Бутюгов Н., прот. Перезахоронение останков архиепископа Аполлоса // Слободские куранты. – 1997. – № 111 (16 сентября). – С. 4; Маркелов А. В. «Я любил вятский народ...». Штрихи к духовному облику епископа Аполлоса (Беляева) // «Слободской и слобожане». М-лы IV науч.-практ. конф. – Слободской, 2001. – С. 93–95; Він же. Архиепископ Вятский и Слободской Аполлос (Беляев) // Очерки истории Вятской епархии (1657–2007): 350 лет Вятской епархии. – Вятка, 2007. – С. 596–599; Э. П. Р. Аполлос (Беляев) // ПЭ. – М., 2001. – Т. 3. – С. 74–75.

А. В. Стародуб, М. Л. Ткачук

АПОСТОЛ (ХРИСТОДУЛУ) [грец. Αλόστολος Χριστοδούλου] (1857*–14[23].01.1917), митрополит Константиноп. Правосл. Церкви, випускник КДА – церк. діяч і педагог.

Нар. у с. Айос Теодорос (грец. Άγιος Θεόδωροι) на о. Імброс (грец. Ίμβρος), що на той час належав Османській імперії (нині – с. Зейтинлікеу, турец. Zeytinliköy, на о. Гекчеада, турец. Gökçeada, Туреччина). У 1874–82 навчався у Халкинській богослов. школі (діяла в 1844–1971 у Свято-Троїцькому монастирі на о. Хейбеліада (турец. Heybeliada;

* Згідно із документами з архіву КДА (ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 3. – Спр. 1771).